

KRZEMIENIEC
3–7 września 2013

КРЕМЕНЕЦЬ
3–7 вересня 2013

Rocznik VIII
Zeszyt 1–2

Річник VIII
Зошит 1–2

DIALOG DWÓCH KULTUR ДІАЛОГ ДВОХ КУЛЬТУР

DIALOG DWÓCH KULTUR ДІАЛОГ ДВОХ КУЛЬТУР

ORGANIZATOR POLSKI

Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie”
Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku
Pełnomocnik obu instytucji – Mariusz Olbromski

ORGANIZATOR UKRAIŃSKI

Muzeum Juliusza Słowackiego w Krzemieńcu

WSPÓŁPRACA

Krzemieńska Rejonowa Administracja Państwowa
Krzemieńska Rada Rejonowa
Oddział Kultury, Turystyki, Narodowości i Religii Krzemienieckiej Rejonowej Administracji Państwowej
Krzemieński Humanistyczno-Pedagogiczny Instytut im. Tarasa Szewczenki
Konsulat Generalny RP we Lwowie
Federacja Organizacji Polskich na Ukrainie
Europejska Rodzina Szkół im. Juliusza Słowackiego
Akademicki Zespół Szkół Ogólnokształcących w Chorzowie
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

PATRONAT

Minister Kultury Ukrainy
Departament Kultury, Religii i Narodowości TODA
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP

FINANSOWANIE

Departament kultury, Religii i Narodowości Tarnopolskiej Administracji Państwowej
Krzemieńska Rejonowa Administracja Państwowa
Oddział Kultury, Turystyki, Narodowości i Religii Krzemienieckiej Rejonowej Administracji Państwowej
Ministerstwo Spraw Zagranicznych poprzez Fundację „Pomoc Polakom na Wschodzie”
Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku
Krzemieńska Rada Rejonowa

ROCZNIK VIII, ZESZYT 1-2

РІЧНИК VIII, ЗОШИТ 1-2

DIALOG DWÓCH KULTUR

VIII MIĘDZYNARODOWE SPOTKANIA MUZEALNIKÓW
VIII МІЖНАРОДНІ ЗУСТРІЧІ МУЗЕЙНИКІВ

X MIĘDZYNARODOWE SPOTKANIA LITERATÓW
X МІЖНАРОДНІ ЗУСТРІЧІ ЛІТЕРАТОРІВ

X MIĘDZYNARODOWE SPOTKANIA NAUKOWCÓW
X МІЖНАРОДНІ ЗУСТРІЧІ НАУКОВЦІВ

V PLENER FOTOGRAFICZNY
V ФОТОПЛЕНЕР

XV WARSZTATY KULTUROWO-ARTYSTYCZNE
DLA POLAKÓW Z UKRAINY w Bolestraszycach 20-30 września 2013

3-7 września 2013

3-7 вересня 2013

Warszawa-Lublin 2014

Publikacja sfinansowana przez Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku

Koordynator projektu
Mariusz Jerzy Olbromski

Współpraca
Urszula Olbromska

Redaktor
Maria Kopycińska-Lehun

Teksty w języku ukraińskim zamieszczono
zgodnie z nadesłanymi do wydawcy wersjami autorskimi

Fotografie: Andrzej Rysiak i Jan Skłodowski

Projekt okładki i opracowanie graficzne: Wojciech Olech

Projekt i opracowanie graficzne *V Pleneru Fotograficznego*: Krystyna Grzegocka

Na okładce: strona I – Jan Skłodowski, *Rosarium* w Krzemieńcu; strona IV – Jan Jerzy Wroniecki, *Domki* w Krzemieńcu, ok. 1930, litografia, wł. Muzeum Narodowe w Poznaniu [reprodukcje na podstawie katalogu wystawy: *Kolonia artystyczna w Krzemieńcu nad Ikw* pod. red. W. Odorowskiego i D. Seweryn-Puchalskiej, Muzeum Nadwiślańskie, Kazimierz Dolny 2010]

© Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku

ISBN 978-83-63394-17-2

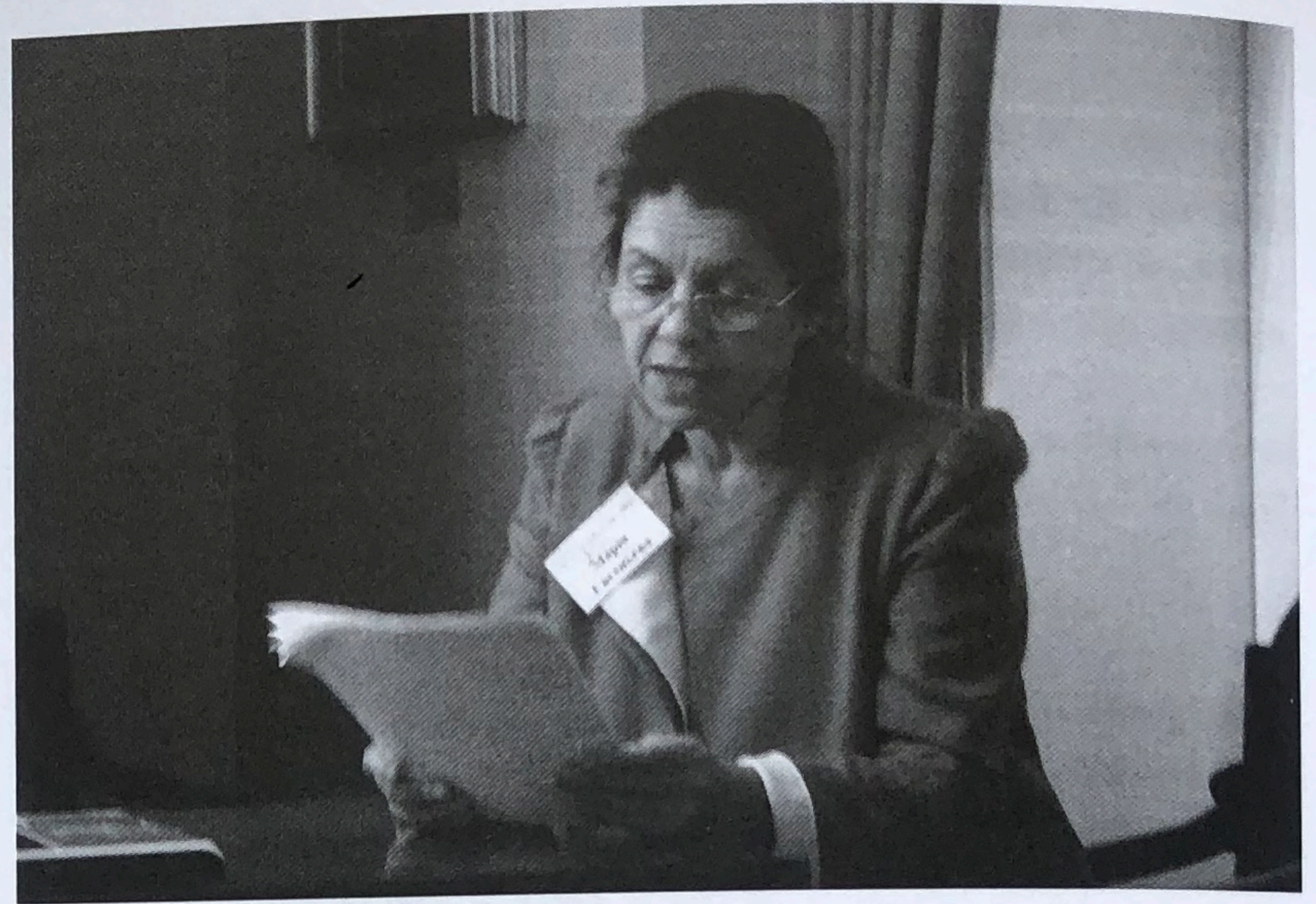
Druk i oprawa
„Tekst” sp.j., ul. Wspólna 19, 20-344 Lublin

Марія Євгенєва
педагогічний університет ім. В. Гнатюка,
м. Тернопіль

КОСТЬ МІСЕВИЧ: МИСТЕЦЬКИЙ ВНЕСОК У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИН

Ми часто замислюємося над історичним минулим нашого народу. Якщо звернемося до історії «білих плям» бандурного мистецтва, то одразу зауважимо трагічну постать Костя Місевича – бандуриста, педагога, майстра з виготовлення музичних інструментів. Свій яскравий талант, творчі пориви душі, усе життя він присвятив розвитку бандури.

Вивчення матеріалів Державного архіву Тернопільської області, Почаївського і Кременецького музеїв, мемуарної літератури (спогади учнів Костя Місевича – Дмитра Гонти, Сергія Кіндзерявого-Пастухова) дали підстави уточнити дату народження Костя Місевича, встановити нові факти з його біографії та творчої діяльності. Статті Михайла Данилюка [8], Филимона Мелешка [19], Володимира Островського [21], Богдана Хоми [25] допоможуть нинішнім дослідникам гідно оцінити внесок бандуриста-педагога в скарбницю української музичної культури, зокрема кобзарської. Дана розвідка є узагальненням матеріалів історичної періодики, у якій висвітлювалась концертно-просвітницька

та педагогічна діяльність митця у міжвоєнний період, проте об'єктивно оцінити їх можна лише в контексті польсько-українських взаємин.

Костянтин (Кость) Федорович Місевич народився 17 листопада 1890 р. у с. Лезнів (біля м. Хмельницький, тодішній Проскурів), у багатодітній родині адвоката Теодора Місевича та Лукії Кучер. Закінчивши шостий клас гімназії, він здобув професію телеграфіста. За часів Центральної Ради та Директорії став активним учасником творення Української держави, у період Гетьманату – почесним козаком у складі його Першої Синьої Дивізії, виконуючи обов'язки комісара Подільської залізниці. Через нестабільну політичну ситуацію в Україні, К. Місевич наприкінці листопада 1920-го року разом з Українським урядом і Армією С. Петлюри опинився

на території Другої Речі Посполитої – спочатку у м. Тарнув біля Перемишля, потім у Збаразькому та Рава-Руському повітах.

За власним визнанням, вирішальну роль у його національному піднесенні зіграла бандура. «Родився не для того, аби бути бандуристом, але мусів ухопитись, за бандуру, як за останню зброю, після того, коли українська влада та армія справу програла, а він зневірився у своїх політичних здібностях» [19, с. 29]. Доля подарувала Місевичу вчителя – медвинського кобзаря Антона Митяя (1886–1921), який у революційні роки був активним натхненником стрімкого поширення бандурницької справи серед українського воєводства. У червні 1917 року, на запрошення голови Проскурівської «Просвіти» Трохима Верхоли, А. Митяй прибув до Проскурова. Тоді й відбулося знайомство Костя Місевича з козацьким інструментом. Гра сліпого бандуриста, (харківським, і полтавсько-чернігівським способом) вплинула на формування його творчої особистості. Запросивши Антона погостювати на свій хутір, Місевич кожного разу переймав таємниці кобзарської науки. Перша зустріч тривала близько місяця. У грудні 1918 р., у Києві на відкритті Трудового конгресу відбулася друга зустріч. «Тоді, забрав я Антона з поводитирем Матушевським і вивіз до Проскурова. Митяй у ті часи грав по полках козакам. Жив у вагоні. Кожного дня бачились. У Кам'янці, у місяці червні 1919 р. знову прийшов до мене Антін. У гарній чорній чумарці, смушкова шапка з червоним верхом, темно-сині шаровари, а за плечима, в полотнянім чохлі бандура. За поводитиря йому хлопець Васько, 12-и літ, по-козацьки убраний [...] розказував, що

попали у військову частину «Запорізька Січ» отамана Божка. Відступав з козаками на Тирасполь, а після через Румунію в Галичину» [20, с. 11–12].

Захопившись бандурним мистецтвом під час національно-визвольного піднесення, К. Місевич купив у Києві інструмент (можливо, роботи А. Паплинського) разом з «Підручником гри на бандурі» Г. Хоткевича, опановував гру самотужки та успадковував традиції мандрівних кобзарів. Улас Самчук у своїй праці «Живі струни» зазначив, що К. Місевич «був добрим не лише музикою, а й добрим майстром бандур і дуже спричинився до поширення бандурного мистецтва на західноукраїнських теренах [22, с. 77–78].

У 1922–1928 роках Місевич перебував у Галичині, мешкаючи у передмісті Перемишля, де познайомився з українськими козаками, які були одночасно й малярами, членами товариства «Відродження» під керуванням генерал-хорунжого графіка-іконописця і бандуриста Бориса Палія-Неїли. Серед них – П. Ковжун, П. Запорізький, М. Прасіцький, Л. Боровик, Д. Гонта. Деякий час К. Місевич був підручним малярів, які розписували церкви на території Польщі. Згодом він налагоджує зв'язки з перемишльською групою української інтелігенції на чолі з видавцем і редактором тижневика «Український голос» (1920–1939 рр.). Оселившись біля с. Верхрата (присілок Мриглоди) Равського повіту (тепер у Польщі Люблінське воєводство), К. Місевич упорядковує пасіку й відкриває майстерню з виготовлення бандур [6, с. 268–269].

Зі своїм учнем Д. Гонтою, Місевич створив дует і вже з 1923 року розпочав культурно-просвітницьку діяльність,

здійснюючи гастрольні подорожі Галичиною, Західним Поділлям та Волинню. Це було викликано, з одного боку, необхідністю заробляти на прожиття, а з іншого – виразною зорієнтованістю бандуристів на національно-визвольні події 1917–1921 років. Ця доба надихнула їх на таку форму діяльності, яка відповідала намірам патріотично налаштованих колишніх вояків Армії УНР – рідною піснею, бандурою служити українській ідеї. Гаслом Місевича було: «бандуру в маси, бандуру в міста й села, в усі хати» [21, с. 10].

Широкою була географія гастрольних подорожей К. Місевича і Д. Гонти. Перший їх виступ відбувся у містечку Медика Рава-Руського повіту, де зібрав поважну кількість слухачів. Концерти відбувалися один за одним у містах і селах Галичини (Сокаль, Станіслав, Коломия, Долина, Русів, Жовква, Львів, Дрогобич, Городок); Західного Поділля (Заліщики, Підволочиськ, Скалат, Тереховля); Волині (Луцьк, Рівне, Дубно, Кременець, Почаїв). Виготовленням афіш, розповсюдженням квитків, виробленням дозволу на проведення концертів у старостві займався тодішній адміністратор театрів, що крився під криптонімом «Н. Г.». Виступи дуєт здійснював у релігійні свята і вихідні дні [6, с. 274–75].

Більшість концертних виступів дуєту Місевич – Гонти розпочинались розповіддю про бандуру, а виконання історичних дум і пісень супроводжувалось короткими коментарями. Зазвичай концерти склалися з трьох частин. На початку було коротке слово про бандуру, кобзарське мистецтво, традиційні школи кобзарів, далі – по дві-три сольні пісні, дуєти (народні пісні і танцювальні мелодії), а також думи. У третій частині концерту – жартівливі пісні

і танцювальні мелодії. Концерт тривав близько півтори години.

В пам'яті бандуристів залишилися зустрічі з представниками української і польської інтелігенції. «Нас часто запрошували на празники і приймали священники, які працювали у «Просвіті». Серед них – Василь Теодорович Сайкевич (парох с. Васючин), Олександр Гвоздецький (парох с. Чернієв), Михайло Ганушевський (парох Гошина на Долинщині, Яремчі, сіл Дора, Угорники та Микитинці біля Станіслава). Зазначимо, що попри політичну напругу, українці й поляки жили в повній злагоді між собою, поважаючи звичаї одне одного та шануючи релігійні свята. Окремі досконало володіли українською мовою та під час родинних свят співали українські пісні. Цікавились українською бандурою і польські священники. Так, «поляк з України, Ноішевський запрошував нас, щоб показати тутешнім полякам наш національний інструмент» [6, с. 268].

К. Місевич і Д. Гонта були бажаними гостями і співали «степових пісень» знаменитому новелісту Василеві Стефануку з Русова, о. Євгенові Купчинському – славному на все Поділля, у свій час, цитристу і композитору, Андрію Чайковському – відомому українському письменнику, який проживав у Коломиї, а його синові Богданові, Місевич виготовив бандуру й періодично навідувався до Сокаля, даючи меценатові лекції з кобзарства. Під час концертів у містечку Велдіжі біля Долини на Станіславщині, бандуристи зустрічалися і виступали перед родиною Василя Тисяка, а він в свою чергу співав їм. Захопилися бандурою Богдан і Степан Ганушевські, сини о. Михайла і Ірини з Угорників.

А також Місевич і Гонта гостили в домі адвоката Костя Бірецького в м. Городку біля Львова. Пані Оксана Бірецька, вихованка Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка та Віденської консерваторії, відома концертуюча піаністка і педагог, оповідала, як її брат Іван Озаркевич часто приємно згадував родину Місевича з Поділля. Збереглася світлина з тих часів, на якій була група Українських січових стрільців зображена з родиною Місевича у нього на пасіці [6, с. 275].

У березні-травні 1925-го року з Місевичем і Гонтою іще концертував бандурист Данило Щербина, який тоді активно співпрацював з відомим балетмейстером Василем Авраменком і в ролі акомпаніатора брав участь майже у всіх концертах, проведених хореографом на Волині. Про концертно-просвітницьку діяльність новоствореного тріо ми довідуємося із тогочасної преси. Так, 2 квітня 1925 року в залі Народного дому у Львові відбувся виступ колективу на величному Шевченківському святі. Урочистий концерт організувало Товариство допомоги емігрантам з України на чолі з проф. Іваном Огієнком. У добродійній акції-концерті брали участь співак Василь Крижанівський, піаніст О. Бобикевич, перший професійний хор з українських емігрантів-наддніпрянців («шістнадцятка») у Галичині під орудою диригента, музиканта і композитора Дмитра Котка. Тріо бандуристів супроводжувало виступ баритона Єрмака (учасника хору Д. Котка). Місевич і Гонта виступили також як солісти, виконавши пісні на слова Т. Шевченка. Свою поезію читали Ганна Борисоглібська та Микола Вороний. Вступне слово виголосив д-р Д. Донцов. Збір коштів від

концерту передали студентам із Великої України. Рецензія на концерт була опублікована у часописі «Діло» [3, с. 1]

Влітку, 1925 року дует бандуристів Місевича і Гонти з мандрівним хором Котка здійснили гастрольні подорожі містами і селами Бережанського повіту. Про їхні концерти в Бережанах, які відбулися за сприяння польського товариства «Сокул» і тривали тиждень, засвідчують спогади М. Малиновського: «... він (Д. Котко) зі своїми солістами, бандуристами, читцями дав концерт у товаристві «Боян» (читальні «Просвіта»), [...] незабутнім залишилося і до нині виконання його пісні-канту «Про страшний Суд», яку глядачі сприйняли з особливим піднесенням. На фонд «Просвіти» Д. Котко пожертвував 300 злотих» [18, с. 185–186].

Знаковими для дуету бандуристів Місевича і Гонти стали концертні подорожі з «Українським Наддніпрянським хором» Д. Котка у Центральній Польщі: Кракові, Варшаві, Вільно (сучасне м. Вільнюс); по містах Помор'я та Шльонська. Як згадував Д. Гонта «виконанням не лише українських пісень, а й польських, як народних, так і класичних творів, викликали у польських слухачів повну «революцію» в їх поняття про українську пісню, про українську культуру, а також і зміну й ставлення поляків до українців взагалі» [7, с. 12]. Двомісячне турне колективу містами Польщі завершилось концертом у залі Варшавської консерваторії, після якого артистам видали візи на виїзд до Німеччини.

Стосунки Місевича з Котком були не лише творчими, але й дружніми. Збереглися відомості про те, що Місевич виготовив для нього бандуру і давав лекції з бандурної гри. Зараз ця бандура зберігається у фондах (ЕП 24301) Музею

етнографії художнього промислу Інституту народознавства Національної академії України (НАН України, фонд дерева) Інвентарна книга № 14 МЕХП – записи в книзі за 1954 рік.

Заслуговує на увагу ще один виступ бандуристів у Варшаві (в залі міської ради) перед діячами польської та української культур, зорганізований професором О. Лотоцьким. Серед присутніх були представники української інтелігенції з Галичини та емігранти з Великої України. Бандуру публіка вітала якнайсердечніше. Під час Жалобної Академії, присвяченій С. Петлюрі, спеціальний посланець Ю. Пілсудського, міністр Ульрих у своїй промові зазначив, «що Польща зацікавлена національно-визвольною справою української держави, яка є найважливішою проблемою для майбутності Речі Посполитої. Варто зазначити, що у цій акції, Д. Гонта виступав з новою власноручно виготовленою бандурою та з власною піснею «Лети, моя думо» (на вірш «На чужині» Р. Купчинського). Окрему програму дует виконав для генералів-хорунжих Армії УНР Марка Безручка та Всеволода Змієнка, точками якої були історичні та авторські пісні («Про Морозенка», «Чого плачеш, Україно», «Ой та зажурились стрільці січовії», «Ревуха» Т. Падури) [7, с. 19].

Слова вдячності слухачів та рецензії фахівців на виступи дуету бандуристів сприяли його популяризації на польській землі. Український Центральний Комітет УНР (заснований у 1921, голова М. М. Ковальський), що перебував на той час у Варшаві, сприяв бандуристам в отриманні дозволу (ліцензії) на концертні виступи без обмежень по всій Польщі на рівні з польськими концертними колективами. У кінці 1920-х – на початку 1930-х років Варшава стала одним із центрів

української політичної еміграції. Сюди почала з'їжджатися українська молодь, яка закінчила навчання в інших країнах і сподівалася знайти у Польщі роботу за фахом, серед них – бандуристи Л. Грабина, В. Куриленко, В. Штуль, Ю. Клевчуцький, М. Теліга з дружиною Оленою та інші. Концертні подорожі дуету Місевич – Гонта часто перехрещуються з виступами вище названих бандуристів. Так, у 1931 році дует брав участь у концерті з Клевчуцьким, під час шевченківської академії в Лодзі, «молодий талановитий бандурист Юхим Клевчуцький, що прибув спеціально з Каліша та відіграв кілька історичних дум», вразив польсько-українських слухачів майстерною грою і співом [13, с. 4].

Восени 1927 року, за сприяння голови львівського товариства «Просвіта» Михайла Галущинського, відбулося передвиборне турне (до польського Сейму й Сенату) селами і містечками над Збручем (Підволочиськ, Скалат). Було примирення місцевого польського населення з емігрантами, лояльне ставлення до них. Інколи разом з українцями поляки ходили на богослужіння, до греко-католицької церкви, щоби асистувати у незнаній для них Літургії. Подекуди спостерігалось об'єднання польських і українських парафій, згладження міжнаціональних конфліктів, порозуміння католиків і православних. Часто організовувались спільні українські та польські мистецькі заходи, у яких брали участь мандрівні бандуристи.

За сприяння адміністратора Олександра Тимченка дует концертував Поділлям – відомими йому шляхами, куди раніше возив хор Котка (Заліщики, Теробовлянщина, с. Ягільниця). Подорожуючи краєм, який нагадував Д. Гонті

українські степи, у вільні вечори виходили за село (біля Гримайлова), де була стара козацька могила з великим хрестом, сідали на ній і співали «степових пісень», збираючи чимало слухачів. Бандуристи під час турне розмальовували церкви, створювали театральні гуртки і готували вистави. Зокрема, у Гримайлові було зорганізовано аматорський гурток і поставлено п'єсу «Невольник», у якій «Степан грав уже на правдивій бандурі» [7, с. 12].

Дует бандуристів був частим гостем українських навчальних закладів гімназій (Луцьк, Рівне, Кременець, Бережани); духовних семінарій (Львів, Перемишль, Станіслав, Кременець); жіночих (Яворів, Львів) та чоловічих монастирів (Унів, Жовква, Бучач, Почаїв).

Пам'ятними залишився концерт у Кременецькому ліцеї в 1927 році. Після виступу відбулася творча зустріч з місцевою польською і українською інтелігенцією у книгарні Наукового товариства імені Т. Шевченка. Серед поціновувачів бандурного дуету була Маргарита Боно (Бжеська), вихованка Київської консерваторії, колишня співачка хору О. Кошиця. Вона запросила Костю до себе на хутір, де виконала у власному фортепіанному супроводі декілька волинських народних пісень. Згодом, Маргарита стала дружиною Місевича, від якої він записав багато цікавих пісень і аранжував їх для бандури [7, с. 15].

Деякі епізоди з музично-концертних виступів бандуристів на Волині були висвітлені луцьким часописом «Українська нива»: «В залі української гімназії в Луцьку відбувся гостинний виступ кобзарів К. Місевича і Д. Гонти, які відспівали під акомпанемент бандури, десять народних

і козацьких пісень, сім історичних речей без акомпанементу та декілька жартівливих» [1, с. 5].

Незабутнє враження на Місевича та Гонту справила зустріч зі сліпим лірником (можливо Колобовим) перед Почаївською Лаврою, який виконав для них кант «Про Почаївську Божу Матір» та чумацькі пісні. Після ознайомлення з його репертуаром, бандуристи запросили лірника на свій концерт, що відбувся у Монастирській залі [7, с. 16].

З Волині їхній шлях пролягав через Шумськ, Вишнівець, Збараж до Львова, де їх чекала приємна несподіванка. В редакції «Нового часу» митці отримали два примірники репертуарної збірки для бандури, виданої Товариством «Кобзар» у Празі (можливо М. Теліги), з цікавими дедикаціями: «Тільки на бандурі можна передати настрої душі українського народу, його національну свідомість [...], а майбутні покоління скажуть вам Спаси Біг!». Таким подарунком Місевич і Гонта були дуже втішені, бо отримали не тільки чимало цікавих п'єс для бандури але й визнання своєї праці головою Товариства, професором Григорієм Омельченком. З особливим хвилюванням чекали бандуристи на зустріч із львів'янами, адже, крім широкого загалу шанувальників бандури, у місті тоді жили й працювали відомі діячі культури: академік Ф. Колесса, художник О. Новаківський, скульптор С. Литвиненко, композитори С. Людкевич, В. Барвінський, Я. Ярославенко, подружжя Донцових та інші. Згодом дружина Д. Донцова Марія-Клавдія Бачинська згадувала зустрічі з подружжям Оленою і Михайлом Телігами та Місевичем, який приїжджав з бандурою і влаштовував домашні концерти [2, с. 82].

Про концертно-просвітницьку діяльність бандуристів довідуємося також із тогочасної преси. Так, редактор часопису «Боян», проф. Володимир Сольчаник зазначив: «... що, довгоочікуваний концерт бандуристів відбувся у залі Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка у Львові. До програми увійшло 24 музичні композиції. Особливе враження на слухачів справило виконання історичних пісень і дум. Наприклад: Про Байду, Про зруйнування Січі, Про Палія та Мазепу. Крім сольних, музиканти відіграли кілька танкових мелодій» [23, с. 8].

В іншій рецензії за 1929 рік на цей концерт зазначалося, що крім традиційних дум, на особливу увагу заслуговувало виконання кантат «На смерть Шевченка» та «Б'ють пороги» М. Лисенка, «Про Почаївську Божу Матір» К. Стеценка, перекладених для виконання бандурним дуєтом К. Місевичем, а також народні танці – «Гайдук», «Полтавський», «Кубанський», «Запорозький», «Харківський», які обидва бандуристи виконували в дуєті [15, с. 4].

А ще в одній рецензії згадується концерт у Львові, що відбувся 15 травня в залі Інституту ім. М. Лисенка. У газеті «Діло» (за 1931р.), у рубриці «Зі сцени й естради» повідомлялось, що програма вечора складалася з трьох частин і включала низку історичних, побутових та сатирично-гумористичних пісень, кант «Про Божу Матір», пісню «Лети, моя думо» (на слова Р. Купчинського), народні танці.

А рецензент «Нового часу» зазначав: «З повним моральним і матеріальним успіхом» проходили концерти бандуристів у Львові. Від концерту артисти отримали по 500 злотих» [7, с. 15].

В 1929 році, після одруження, К. Місевич оселився у с. Млинівці Кременецького повіту Волинського воєводства (нині Кременецький район Тернопільської області). У дуєті з Маргаритою, яка під керівництвом чоловіка опанувала гру на бандурі, Кость бере активну участь у різних урочистостях Кременецько-Почаївської «Просвіти», зокрема – влаштуванні святкових концертів-академій (С. Петлюри, Лесі Українки, М. Грушевського), присвячених пам'яті Т. Шевченка, І. Франка або з нагоди відзначення видатних історичних подій, святкування днів української книги тощо.

З кінця 1920-х років К. Місевич виступає як лектор культурно-освітньої секції «Просвіта» і як акомпаніатор учнівським ансамблям та просвітницьким хорам. У цей час, він налагоджує контакти з місцевими культурно-громадськими діячами (О. Глукком, С. Жуком, Б. Козубським, С. Скрипником), які виступали у ролі лекторів, співпрацює із учителями української мови і літератури Софією Орловською з місцевої гімназії, Филімоном Кульчинським з духовної семінарії та членами драматичної секції Кременецької «Просвіти», зокрема, бандуристом і режисером Григорієм Березовським, який мав чималий досвід на театральній ниві та в організації аматорських колективів, виступаючи на сценах Львова, Дрогобича, Ужгорода, Перемишля.

Водночас Місевич підтримував стосунки з діячами українського товариства ім. Лесі Українки у Луцьку, зокрема, бандуристом і вчителем української мови в місцевій гімназії Модестом Левицьким та артисткою-бандуристкою Волинського українського театального товариства Ганною Білогуб, яка була співзасновницею (разом із М.

Левицьким) першого в історії гімназії гуртка бандуристів [26, с. 55].

У 1930-х роках К. Місевич заснував декілька гуртків бандуристів, які відроджували і поширювали на галицько-волинських землях традиції народного музикування. У другій половині 1930-х він виховав чимало молодих ентузіастів бандури. Під його впливом засвоїли гру на бандурі Яків Федорович Бичківський (1889–1941), директор Рівненської української приватної гімназії (у 1930–1939 рр.), Василь Штуль (1921–1943), випускник Кременецької гімназії, член редколегії газети «Волинь» у Рівному (з 1 вересня 1941 року), Миколай Бохотниця, керівник хору «Просвіти» та його дружина із с. Шпанів Рівненського повіту, свідченням чого є світлини, зроблені у 1930–1940-х роках.

У 1938 році, у Львові, К. Місевич брав безпосередню участь у підготовці святкування знаменної дати – 20-річчя бою під Крутами, яка тривала тиждень. Йому доручили підготувати концерт зведеної капели бандуристів. Силами студентів відправлено в усіх церквах урочисту панахиду. 29-го січня, о 12 год. – хвилина мовчання по школах і читальнях. У залі Академічного Дому відбулося відкриття пам'ятної меморіальної дошки на честь героїв-студентів, що лягли в боях за Україну. 30 січня, у великій залі Народного Дому відбулась святочна академія, під час якої був «перший в історії виступ на наших землях капелі українських бандуристів». Виступ найкращих бандуристів із Галичини й Волині (серед них С. Малюца, Ю. Сінгалевич, Ф. Якимець, К. Місевич, М. Бохотниця, Д. Стопкевич та два інші – невідомі) мав величезний успіх, як і сольні номери К. Місевича і Д. Гонти.

У виконанні капели звучали стрілецькі пісні. Завдяки рухливій студентській та робітничій молоді День Крут ушановано гідно й величаво. [10, с. 2].

Згадано про Місевича і як соліста-бандуриста, виконавця народних пісень і дум, і як організатора й учасника ансамблів бандуристів (мішаних і однорідних). Із Луцьких часописів дізнаємося про цікавий «виступ хору бандуристів під орудою п. К. Місевича» у Кременці. На Шевченківській Академії «відомий бандурист К. Місевич виконав думу «Вилітали орли» [27, с. 6].

У фондах ДАТО зберігається прохання провести 13 березня 1938 р. у м. Почаїв вечір пам'яті Т. Шевченка. Концертна програма бандуристів включала твори: «Вночі на могилі», «Ой Морозе-Морозенку», «Гей, на горі Січ іде» (мелодія), «Ой нема, нема», «Їхав стрілець на війноньку», «Гей, чого ж ти дубе», «За лісом не бачу», «Стоїть явір над водою», «Харківська» – мелодія, «Подільська» – мелодія, «Подільський козачок» – мелодія [11, арк. 1].

Після вересневих подій 1939-го, приходу на західно-українські землі радянської влади, разом із поляками, які змушені були повернутися на історичну батьківщину, К. Місевич з дружиною емігрували, переїхавши до м. Холм (тепер – ПНР). Він стає співорганізатором і учасником мандрівного театру «Заграва» М. Демо-Довгопільського. У жовтні 1940 р. на запрошення Проводу Холмської української гімназії починає формувати клас бандури, який налічував понад 30 учнів [21, с. 10]. Про його викладання в Українській гімназії яскраво свідчать спогади гімназиста Сергія Кіндзерявого-Пастухова, одного з найкращих його учнів-гімназистів: «він

(Місевич) зразу ж сказав мені, що сподівається мати мене у складі ансамблю, про який мріяв, показав основні вправи і обдарував бандурою своєї роботи» [14, с.52]

На початку 1940-х років Місевич утворив тріо (разом із дружиною Маргаритою і Сергієм Кіндзерявим-Пастуховим. Перший виступ відбувся у березні 1941 року в рамках Великого шевченківського концерту. С. Кіндзерявий-Пастухів відзначав «... прекрасний технічний рівень виконання К. Місевича, його яскравий виконавський стиль з невеликим діапазоном голосу (другий тенор). Пані Місевич – прекрасне сопрано, [...] грала варіанти другої бандури, майже не використовуючи лівої руки. Я – баритон з бандурою, що мала пересічні, трохи глухуваті приструнки і розкішні, соковиті, глибокі баси. Тріо гастролювало доволі часто. Не раз за участю артистів театру і танцюристів. Їх виступи зафіксовані не лише на світлинах, але й на грамплатівках [14, с. 52].

У Холмі тріо бандуристів виступали на запрошення Жіночої секції при Українському Комітеті Допомоги. Цікава лекція про бандуру була ілюстрована грою та піснями бандуристів, які виконали історичні думи-пісні «Про зруйнування Січі», «Про Морозенка», «Про Байду», «Стоїть явір над водою» та низку танцювальних і жартівливих пісень.

У 1941 році, подружжя Місевичів повернулося до Млинівців. К. Місевич, тоді уже надрайонний провідник ОУН, часто їздив селами й містечками Кременеччини, тримав зв'язки із загонами УПА Крука, Хрона, Вихора, Осипа, Яворенка. Як згадував М. Данилюк, «...бандуру на Крем'яничину повернув Кость Місевич. Він осів у Млинівцях [...] і заговорив струнами до всіх [...] до усієї Волині.

Учив любови, великої любови, прославляв відвагу. Будив струнами в молодечих душах усе, що було приспане сотнями років. Його слухали і ним захоплювалися повстанці, перед якими виступав з великим і різноманітним репертуаром: «Встає хмара з-за лиману, «Про Максима Залізняка», «Про Кривоноса», «Ой горе тій чайці» тощо. Свої сольні концерти закінчував власною «Молитвою за Україну» [8, с. 176–180]. У жовтні 1941 році Місевич стає викладачем бандури в Кременецькій музичній школі, що функціонувала у тогочасному приміщенні «Просвіти» [12, арк. 1].

Загинув віртуоз-бандурист Кость Місевич 11 вересня 1943 року трагічно, потрапивши до рук німецьких окупантів...

Майстерність співця і музиканта високо цінували сучасники, зокрема його учні. Характеризуючи К. Місевича, Д. Гонта зазначив: «...тверда людина, коли щось ухвалив собі, переборював усі перешкоди, щоб дійти до мети. В кожную вільну хвилину пише ноти до наших народних історичних пісень, розучує різні для бандури танкові мелодії [...], грає на бандурі не менше трьох годин, випускає десятки бандур, працює над підручником, над школою гри» [6, с. 264–271]. Кожному з учнів Місевич виготовляв бандуру, дарував зошит із вправами, декілька п'єс (за підручником М. Домонтовича та репертуарним збірником «Наша пісня» М. Теліги) і навчав, періодично навідувався до своїх учнів. За їхніми спогадами читав польських класиків в оригіналі (А. Мальчевського, Ю. Словацького). Особливу роль у формуванні світогляду Місевича відіграла монографія

«Станіслав-Михайло Кричевський» В'ячеслава Липинського, видатного політичного діяча, мислителя, знавця історії та культури.

К. Місевич був добре обізнаний з музичним фольклором Поділля, Галичини, Волині, Холмщини. Під час концертних подорожей, він записав багато характеристичних і маловідомих пісень, зокрема волинські народні («Про русина й польку» від дружини М. Боно). Поряд з українською пісенною творчістю, яка вражає своєю різноманітністю та охоплює практично всі жанри бандурного мистецтва, в репертуарі К. Місевича вагоме місце також займали обробки польських народних пісень, зокрема, із збірки К. Липинського «Pieśni polski i ruski ludu galicyjskiego» Вацлава з Олеська (Вацлава Залеського), виданої у Львові в 1833 році, а також перекладення і аранжування творів польських композиторів-аматорів так званого «польсько-українського напрямку» – «Думка» В. Заремби; «Гей, козаче, в Божий час», «Про Кармелюка» (на слова Т. Падури), «Всемогутній Господи» (на слова Я. Кохановського) В. Жевуського; «Піснь козацька» (Рухавка), «Чайка», «Про Ревуху» (Жевуського – М. Є.) Т. Падури; «Гей, нумо, хлопці», (запорізький марш) М. Завадського; «Українська шумка» та «Мрія» В. Присовського тощо.

Показовим є той факт, що Місевич послуговувався друкованою збіркою «Ukrainki z putoju Tymka Padurry» (мелодії на ноти поклав В. Жевуський, гармонізував К. Липинський) польсько-українського поета-пісенника, випускника Кременецького ліцею Тиміша Падури. Музично-поетичний доробок Т. Падури – самобутнього барда-теорбаніста ХІХ ст., співзасновника (разом із В. Жевуським) Школи лірників,

бандуристів і торбаністів, збагатив концертні програми не тільки виконавців-бандуристів, але й репертуар мандрівних хорів (хор Котка), тетральних труп (Волинський театр ім. Ю. Словацького) використовувався у домашньому музикуванні. Лірика Т. Падури відіграла певну історичну місію в свій час, адже вона закликала до єднання поляків і українців у боротьбі проти спільних ворогів, закликала обидва поневолені народи зберігати історичну пам'ять про своє славне минуле...

Отож, попри всі негаразди міжвоєнного двадцятиріччя, польсько-українські взаємозв'язки і взаємовпливи, що простежуються на родинно-побутовому, мовному, культурно-історичному та інших рівнях були надзвичайно тісними і часто плідними з представниками польського духовенства та культури. З одного боку, збереження власних національних традицій на українських етнічних територіях, з іншого – популяризація української культури в Польщі, активний розвиток українсько-польських музичних взаємин.

Кость Місевич воістину виконав місію єднання культур братніх народів – українського та польського. І не лише тому, що концертував територією Польщі, знайомив її громадян з мистецтвом гри на бандурі, а й талановито і невтомно популяризував творчість видатних українських і польських митців. Свідченням цього є його репертуар, у якому явно прослідковуються взаємовпливи українського та польських етносів, що безперечно збагатило європейську скарбницю музичної культури.

Важливо, що нині кобзарські традиції в Польщі не перериваються, а органічно продовжуються у нових формах

і методах навчання, концертного виконавства, наукових дослідженнях на засадах конструктивних польсько-українських добросусідських взаємин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бандуристи // Українська нива. – 1928. – Ч. 85–86. – С. 5.
2. Бачинська-Донцова М. Теліги (Жмут спогадів) / М. Бачинська-Донцова // Літературно-Науковий вісник – Регенсбург: «Українське слово», 1948. – Річник XXXII. – кн. I. – С. 78–90.
3. Великий Шевченківський концерт // «Діло». – 1925. – Рік XLII. – Ч. 74 (10457). – С. 1.
4. Волощук Н. Волинський кобзар Кость Місевич / Н. Волощук // Бандура [Вісник Всеукраїнського фестивалю кобзарського мистецтва. 25–26 серпня]. – Дубно, 2000. – С. 1–2.
5. Гальченко В. Кость Місевич – кобзар, який загинув в УПА / В. Гальченко // Визвольний шлях. – 1975. – № 10. – С. 1184–1185.
6. Гонта Д. Бандурист Кость Місевич. Спогади / Д. Гонта // Київ, 1955. – січень. – С. 268–276.
7. Гонта Д. Бандурист Кость Місевич. Спогади // Київ, 1956. – листопад. – С. 12–23.
8. Данилюк М. Повстанський записник / М. Данилюк [Відпов. ред. Харченко І. М.] Київ: Видавництво ім. О. Теліги, Фондація ім. О. Ольжича, 1993. – С. 176–182.
9. Жеплинський Б. Бандурист, Патріот і Борець (Костянтин Місевич) / Б. Жеплинський // Кобзарськими стежинами. – Львів, 2002. – С. 59–63.
10. За вами, борці, нові сотні йдуть // Свобода. – Нью-Йорк, 1938. – 19 бер. Ч. 64. – С. 2.
11. Заявление руководителей украинского культурно-освятого товарищества в Почаеве о выдаче разрешений на проведения вечера самодеятельности посвященного почтению памяти Т.Г. Шевченко и информация постерунка полиции по этому вопросу // ДАТО. – Ф. 2. – Оп. 2. – Спр. 164. – арк. 1.
12. Заявление русского эмигранта Мисевича Константина о выдаче ему разрешения на пребывание в Польше, переписка с Бережецкой гминой управой и полицией по этому вопросу // ДАТО. – Ф. 2. – Оп. 2. – Спр. 800. – 47 арк.
13. І. Н. Свято Шевченка в Лодзі // Діло. – 1931. – Ч. 110. – 20 травня. – С. 4.
14. Кіндзерявий-Пастухів С. Про себе / С. Кіндзерявий-Пастухів // Ювілейний Альбом Школи кобзарського мистецтва в Нью-Йорку. – Нью-Йорк, – 1978. – С. 72–73.
15. Кобзарі-бандуристи у Львові // Діло. – 1929. – Ч. 88. – 23 квітня. – С. 4.
16. Концерт бандуристів Місевича й Гонти // Діло. – 1931. Ч. 110. – 20 травня. – С. 4.
17. Кость Місевич – визначний бандурист двадцятого сторіччя // Бандура. – 1986. – № 15–16. – січень-квітень. – С. 2–5.
18. Малиновський М. Задіяний в просвітницькій роботі / М. Малиновський // Бережанська гімназія. Сторінки історії. Ювілейна книга / Підбір, упорядкування та редакція текстів і фотоматеріалів Надії Волинець. – Бережани – Тернопіль: Джура, 2007. – С. 185–186.
19. Мелешко Ф. Бандурист / Ф. Мелешко // Літопис Червоної Калини, 1936. – квітень. – Ч. 4. – С. 29–32.
20. Місевич К. Бандурист Антін Мітяй / Кость Місевич // Літопис Червоної Калини – 1931. – IX – С. 11–12.
21. Островський В. Бандура в Холмщині / В. Островський // Краківські вісті. – 1940. – 24 листопада, Ч. 128. – С. 10.
22. Самчук У. Живі струни (Бандура і бандуристи) / У. Самчук. – Детройт: Видання капелі бандуристів ім. Т. Г. Шевченка, 1976. – 468 с.

23. Сольчаник В. Дописи / В. Сольчаник // «Боян». – Дрогобич, 1929. – Ч. I, червень. – С. 8.
24. Список учителів музикальної школи г. Кременця Кременецького округу //ДАТО. – Ф. р – 204. – Оп. 1. – Спр. 46. – 1 арк.
25. Хома Б. Відчит Костя Місевича про бандуру / Б. Хома // Краківські вісті. – 1941. – Ч. 122 (277). – С. 5.
26. Чернецька Н. Г. Бандурне мистецтво в контексті музичної культури Волині ХХ – початку ХХІ ст.: дис. ... канд. мистецтвознавства. 26.00.01. / Н. Г. Чернецька Київський національний інститут культури і мистецтв. – К., 2012. – 234 с.
27. Шевченкове свято в Кременці // Волинське слово. – 1937. – № 1. – С. 6.